

РОЗДІЛ 6. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ОБЛІК ЛІЦЕНЗІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРАВО КОРИСТУВАННЯ СОРТАМИ РОСЛИН У НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВАХ

ACCOUNTING OF LICENSING ACTIVITY FOR THE RIGHT TO USE PLANT VARIETIES IN RESEARCH INSTITUTIONS

УДК 657.421.3

<https://doi.org/10.32843/bses.67-15>**Воленчук Н.А.**

к.е.н.,

заступник директора з наукової роботи

Донецька державна

сільськогосподарська дослідна станція

Національної академії аграрних наук

України

Volenshchuk Nataliia

Donetsk State Agricultural Science Station of

National Academy

of Agricultural Sciences of Ukraine

У статті досліджено процес комерціалізації інтелектуальної власності науково-дослідних установ аграрної сфери. Окреслено переваги процесу ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності для ліцензіара та ліцензіата. Надано характеристику основних видів ліцензій та визначено їхні відмінності. Окреслено проблемні аспекти контролю платежів за ліцензійними угодами з боку ліцензіара за використанням інтелектуальних продуктів ліцензіатом. Проаналізовано основні види ліцензійних платежів, які передбачені як винагорода за право користування сортами рослин. Розроблено алгоритм облікового відображення ліцензій як активу в діяльності ліцензіара та ліцензіата. Запропоновано методику відображення роялті та паушального платежу в обліку науково-дослідних установ аграрної сфери. Обґрунтовано необхідність використання рахунків позабалансового обліку для відображення ліцензій в діяльності ліцензіата, що дасть змогу сформувати інформаційну базу про отримані ОПІВ на умовах невиключної ліцензії задля контролю.

Ключові слова: інтелектуальна власність, ліцензійний договір, ліцензіар, ліцензіат, роялті, паушальний платіж, комерціалізація, облік.

В статті досліджено процес комерціалізації інтелектуальної власності

сти научно-исследовательских учреждений аграрной сферы. Определены преимущества процесса лицензирования объектов права интеллектуальной собственности для лицензиара и лицензиата. Представлена характеристика основных видов лицензий и определены их различия. Определены проблемные аспекты контроля платежей по лицензионным соглашениям со стороны лицензиара за использованием интеллектуальных продуктов лицензиатом. Проанализированы основные виды лицензионных платежей, предусмотренных в качестве вознаграждения за право пользования сортами растений. Разработан алгоритм учетного отражения лицензий в качестве актива в деятельности лицензиара и лицензиата. Предложена методика отображения роялти и паушального платежа в учете научно-исследовательских учреждений аграрной сферы. Обоснована необходимость использования счетов внебалансового учета для отражения лицензий в деятельности лицензиата, что позволит сформировать информационную базу о полученных ОПИС на условиях неэксклюзивной лицензии с целью контроля.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, лицензионный договор, лицензиар, лицензиат, роялти, паушальный платеж, коммерциализация, учет.

The article examines the process of commercialization of intellectual property of research institutions in the agricultural sector. It is proved that the active scientifically-based organization of patent-licensing work will contribute to a comprehensive solution to the problem of implementing the latest advances in science and technology in agricultural production. The advantages of the process of licensing intellectual property for the licensor and the licensee are outlined. One of the benefits of licensing intellectual property is helping a licensed company to commercialize its intellectual product or expand its current operations in new markets more efficiently and more easily than it would do on its own. The characteristics of the main types of licenses are given and their differences are determined. The paper outlines the problematic aspects regarding the control of license fees by the licensor over the use of the intellectual product by the licensee. The main types of license fees, which are provided as a reward for the right to use plant varieties, are analyzed. It is substantiated that royalties as an element of calculating the amount of remuneration has a deep economic essence, stimulating the owner of the right to the product of intellectual labor to support its implementation, constantly adapt to production conditions and market conditions. It was revealed that the issue of accounting for licenses in scientific budget institutions is not regulated; there are no appropriate methods, accounts and registers for reliable display of information on the commercial activities of research institutions. An algorithm for accounting mapping of licenses as an asset in the activities of the licensor and the licensee has been developed. A method of displaying royalties and lump sums in the accounting of research institutions in the agricultural sector is proposed. The necessity of using off-balance sheet accounts to reflect the licenses in the licensee's activity is substantiated, which will allow forming the information base on the received IPR on the terms of the non-exclusive license for the purpose of control.

Key words: intellectual property, license agreement, licensor, licensee, royalties, lump sum payment, commercialization, accounting.

Постановка проблеми. Задля переходу економіки АПК на інноваційний шлях розвитку постає закономірне питання щодо визначення результатів науково-технічної діяльності як інтелектуальних ресурсів, ефективне використання яких приведе в майбутньому до відновлення агропромислового виробництва. Активна науково обґрунтована організація патентно-ліцензійної роботи сприятиме комплексному вирішенню проблеми впровадження новітніх досягнень науки та техніки

в сільськогосподарське виробництво. При цьому актуальними є питання організації та постановки такої системи бухгалтерського обліку результатів інтелектуальної праці, яка б врахувала всі об'єкти інноваційної діяльності та дала можливість визначити їхню ефективність. Зауважимо, що в Україні ще не існує цілісної системи обліку інтелектуальних розробок, незважаючи на те, що обсяги реалізації інтелектуальних продуктів стрімко зростають, тому актуальним питанням є розроблення сис-

теми обліку інтелектуальних активів, яка б дала змогу сформувати інформаційну базу для впровадження технологій у науково-дослідних установах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання комерційного використання нематеріальних активів та облікового відображення ліцензійної діяльності досліджували Г.О. Андрощук, В.Д. Базилевич, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.С. Дмитришин, С.Г. Дубовик, А.Р. Дунська, С.Ф. Голов, В.П. Завгородній, І.В. Жураковська., І.М. Коросташова, М.М. Ксенофонтова, О.П. Орлюк, О.О. Пічкур, Ю.С. Рудченко, В.П. Самодай, Н.М. Столярчук, Л.З. Шнейдеман.

Не применшуючи вагомості наукових напрацювань вітчизняних та зарубіжних учених, зауважимо, що в науковій літературі ще недостатньо розкрито галузеві особливості обліку ліцензійної діяльності, а саме сортів рослин у науково-дослідних установах аграрної сфери.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні процесу ліцензування об'єктів інтелектуальної власності та розробленні алгоритму відображення ліцензій як активу на рахунках бухгалтерського обліку науково-дослідних установ аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ліцензійні угоди відіграють провідну роль у процесі комерціалізації інтелектуальних продуктів в сучасних економічних умовах. Відзначимо, що укладання таких угод притаманно ринковій економіці розвинених країн, у яких формується глобальний ринок ліцензій, задля обміну результатами інтелектуальної діяльності. Укладання ліцензійних угод на науково-технологічні досягнення нині виступає головним чинником прискорення економічного розвитку країн, отримання прибутку та захисту від недоброросовісної конкуренції в ринкових умовах. До переваг придбання ліцензій на розробки

інноваційного характеру також можна віднести економію ресурсів та часу, які необхідні науковим організаціям для проведення досліджень та розробок, що в подальшому посилять їхні конкурентні переваги [1; 2; 3].

Можливість укладення ліцензійного договору є однією зі складових частин майнових прав інтелектуальної власності. Предметом ліцензійної угоди, як правило, є дозвіл на використання конкретного інтелектуального продукту, а об'єктом виступає корисна модель, винахід, торговельна марка, сорт рослин, порода тварин, об'єкт авторського права [2; 4].

Проаналізувавши підходи вчених до визначення поняття «ліцензійний договір», визначимо, що це угода, за якою ліцензіар (продавець виключних і невиключних прав) надає ліцензіату (покупцю) дозвіл, а саме виключні та невиключні права на ОПІВ протягом зазначеного періоду, на певній території та за визначену винагороду. На рис. 1 наведено основні ознаки ліцензійного договору, які відрізняють його від іншого цивільно-правового договору. Основні цілі, які переслідує ліцензіат під час купівлі прав на об'єкт інтелектуальної власності, є такими: гарантований прибуток від впровадження інноваційної розробки у виробництво, значне скорочення витрат на проведення наукових досліджень, захоплення частини ринку конкретної продукції, обмеження діяльності конкурентів [5, с. 425].

Світова практика доводить, що операції з купівлі-продажу ліцензій вигідні обом сторонам угоди, а саме ліцензіару та ліцензіату (табл. 1). Для ліцензіара головною метою є комерціалізація інтелектуального продукту за винагороду та розширення свого впливу на інших ринках із охопленням більшої кількості компаній на значній території, ніж це робилось би суб'єктом господарювання самостійно [2, с. 63].

Рис. 1. Специфічні ознаки ліцензійного договору

Джерело: розроблено автором

Таблиця 1

Переваги торгівлі ліцензіями для суб'єктів ліцензійної угоди

Переваги для ліцензіара	Переваги для ліцензіата
вирішення проблемних аспектів під час:	дає змогу:
різкого погіршення ринкової кон'юнктури	освоїти та налагодити виробництво продукції, на яку спостерігається значний попит, за одночасної економії ресурсів для її розроблення та впровадження; скорочення строків освоєння новітніх технологій
виникнення ускладнень у процесі експорту товарів через протекціоністську політику уряду країни-покупця	залучити партнерів для спільної діяльності; одержати істотні переваги над конкурентами у виробництві інноваційної продукції
перевищення попиту над обсягом власного виробництва інноваційних продуктів	отримати прибуток без вкладення значної суми інвестицій у створення інноваційного продукту та освоєння частини ринку

Джерело: [6, с. 180]

Також перевагою ліцензування є те, що воно допомагає суб'єктам ліцензійної угоди отримати доступ до нових ринків, які для них раніше були недоступними. Ліцензіар, надавши ліцензіату виключні або невиключні права на об'єкт інтелектуальної власності, може захопити нову частину ринку, на яку він раніше не мав змоги потрапити та обслуговувати. Також на умовах ліцензування можна отримати доступ до створених брендів, освоєних технологій, що може надати покупцю ліцензії, тобто ліцензіату, економічні вигоди без значних капітальних інвестицій у власні дослідження та розробки. Такий інструмент вигідний для малих суб'єктів господарювання у зв'язку з відсутністю значних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів для створення нового інноваційного продукту.

Проаналізувавши переваги ліцензування та широкий спектр можливостей, які він може надати обом сторонам ліцензійної угоди, виділимо основні прояви ризиків. Основний ризик процесу ліцензування полягає в тому, що ліцензіат, який впроваджує у виробництво запатентовану технологію та реалізує в подальшому продукцію за ліцензією, може стати прямим конкурентом ліцензіара. В такому разі діяльність ліцензіата на ринку може привести до зменшення обсягів продажу продукції ліцензіаром. Така ситуація склалась у вітчизняних науково-дослідних установах аграрної сфери. Селекційні центри на умовах невиключних ліцензій надають право на використання сортів рослин сільськогосподарським товаровиробникам на визначений строк та певну територію. Зазвичай ліцензіатами виступають агрохолдинги та комерційні фірми зі значними капітальними інвестиціями, які мають сучасну матеріально-технічну базу для виробництва якісного насіннєвого матеріалу за ліцензією. Ліцензіати, маючи відповідне оснащення, на відміну від науково-дослідної установи за її мінімального бюджетного фінансування, надають логістичні послуги, агрохімічні послуги, консультативну підтримку комплексу робіт від посіву до збирання врожаю. Таким чином, ліцензіат поширює свій вплив на значну територію та захоплює потенційних клієнтів селекційної установи, а

саме оригінатора насіння. З одного боку, покупець ліцензії забезпечує ліцензіара грошовими надходженнями від надання прав на використання сортів рослин у вигляді паушальних платежів та роялті, але, з іншого боку, він зменшує обсяги продажу базового та базового насіння ліцензіаром третім особам.

У результаті дослідження було проведено анкетування науково-дослідних установ, в рамках якого отримано такі результати: 89% із загальної вибірки проводять ліцензійну діяльність, в рамках якої комерціалізують власні наукові розробки (сортів рослин, корисні моделі, винаходи, на які мають охоронні документи у вигляді патентів). Також у межах дослідження було вивчено варіанти ліцензійних договорів різних селекційних центрів. Проаналізувавши їх, зазначимо такі основні елементи, які повинні бути відображені в ліцензійних договорах:

- об'єкт інтелектуальної власності;
- вид наданої ліцензії (виключна, невиключна, одинична);
- конкретні права, що надаються за ліцензійним договором, та обмеження дій (виробництво або відтворення (розмноження), доведення до кондиції задля розмноження, пропонування до продажу і/або продаж; зберігання для досягнення будь-якої цілі);
- обмеження за територією та строками, на які надаються права;
- строки надання звітності щодо використання ОПІВ;
- порядок перевірки фінансово-господарської діяльності ліцензіата задля правильності розрахунку сум роялті;
- розмір, порядок і строки виплати грошової винагороди за використання об'єктів права інтелектуальної власності (паушальний платіж, роялті);
- відповідальність за несанкціоноване розголошення ліцензіатом, відомостей, які стосуються виробництва продукції за ліцензією [2; 4].

Питання обліку ліцензій у наукових бюджетних установах не врегульовано, відсутні відпо-

відні методики, рахунки та реєстри для достовірного відображення інформації щодо комерційної діяльності науково-дослідних установ. У результаті дослідження питання документування операцій з нематеріальними активами було виявлено відсутність документів, які б відображали в обліку результати їхньої комерціалізації (одержані роялті, паушальні платежі) та нарахування авторської винагороди. Запропоновано впровадити в облікову практику науково-дослідних установ аграрної сфери такі документи: «Журнал реєстрації укладених ліцензійних договорів на передачу права користування об'єктами права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів», «Відомість надходження коштів від комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів», «Відомість нарахування авторської винагороди авторам об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів». Розроблені документи сприятимуть оперативності здійснення контролю за виконанням договірних зобов'язань між ліцензіаром та ліцензіатами, забезпечать інформацією про отримані доходи у вигляді роялті та паушальних платежів, посилять контроль за їх надходженням.

Досвід діяльності науково-дослідних установ аграрної сфери показує, що існує ризик витоку

інформації, коли наукові співробітники, володіючи знаннями про результати досліджень у відповідному напрямі, можуть використати їх у власних цілях або надати конкурентам. У зв'язку з цим керівництво повинно приділяти велику уваги документальному забезпеченню оформлення передачі прав на ОПІВ між установою та селекціонером – автором сорту. З огляду на це удосконалено форми «Договір між Співавторами про вклад у створення ОПІВ та розподіл винагороди» та «Договір між Співавторами і Роботодавцем про передання права на одержання охоронного документа на ОПІВ». У зазначених документах рекомендовано врахувати відповідальність за розголошення інформації щодо створених нематеріальних активів, порядок нарахування та виплати авторської винагороди задля мотивування персоналу до нових розробок та недопущення витоку інформації.

В результаті дослідження було проаналізовано види ліцензій та надано їхню характеристику з визначенням відмінних рис. Встановлено, що ліцензіат незалежно від виду ліцензії володіє правами на об'єкт інтелектуальної власності, відмінність яких полягає тільки в обсязі отриманих прав, які обмежені кількістю, територією або часом (табл. 2).

Надання ліцензії на використання відповідних майнових прав на ОПІВ здійснюється на платній

Таблиця 2

Характерні відмінності основних видів ліцензій

Вид ліцензії	Права ліцензіара	Права ліцензіата	Можливість надання субліцензії	Примітки
Виключна	Виключається можливість використання ліцензіаром об'єкта інтелектуальної власності у частині, яка передається ліцензіату. Відсутня можливість з боку ліцензіара видачі ліцензій третім особам на використання об'єкта інтелектуальної власності у зазначеній сфері чи території.	Ліцензіату надаються виключні права на використання ОПІВ у повному обсязі.	+	Права ліцензіата на використання ОПІВ обмежені строком і територією дії ліцензійної угоди, способом використання.
Невиключна	Виключні права залишаються у ліцензіара. Існує можливість видачі ліцензій ліцензіаром на використання об'єкта інтелектуальної власності третім особам.	Надається тільки право використання.	–	Надаються за постійного попиту на продукцію, яка виготовляється за ліцензією з використанням запатентованого об'єкта інтелектуальної власності.
Одинична	Виключні права залишаються у ліцензіара. Ліцензіар не втрачає можливості використовувати об'єкт ліцензії у зазначеній сфері. Можливість видачі третім особам прав на використання у ліцензіара відсутня.	Надається тільки право використання.	–	Видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензій іншим особам.
Субліцензія	У ліцензіара відсутня можливість використання об'єкта ліцензії у частині, яка передається ліцензіату.	Субліцензія надається у форматі невиключної ліцензії.	–	Відповідальність перед ліцензіаром закріплена за ліцензіатом, який надав цю ліцензію.

Джерело: складено автором за джерелами [6; 7; 8]

основі, що передбачає виплату ліцензіару в чітко визначені строки ліцензійних платежів, розмір яких установлено в ліцензійному договорі та погоджено між сторонами. На практиці поширені такі види ліцензійних платежів (табл. 3).

Проаналізувавши світову практику укладання ліцензійних угод, відзначимо, що найчастіше як винагорода за права користування об'єктами інтелектуальної власності застосовують роялті. Економічна сутність роялті полягає в тому, що власник об'єкта права інтелектуальної власності має стимул підтримувати чинність патенту, адаптувати його до умов виробництва й кон'юнктури ринку [9]. Визначаючи ставку роялті, ліцензіар має пам'ятати, що розмір винагороди за наданою ліцензією має бути не занадто відчутним для ліцензіата, але власникові патенту на об'єкт інтелектуальної власності має нараховуватись відповідна сума в певні періоди для провадження наукової діяльності та розроблення нових інноваційних продуктів [2, с. 65].

На практиці склалась така ситуація, що найпоширенішим методом визначення роялті є обчислення такої винагороди від обсягу реалізованої продукції ліцензіатом. Такі умови ліцензійних договорів можуть мати певний ризик, який полягає в невизначеності мінімальних доходів від реалізації продукції за ліцензією. Наприклад, науково-дослідна установа надає ліцензіату право на використання нового сорту на певній території, але покупець ліцензії не зміг організувати реалізацію вирощеного насіння таким чином, щоб виплатити роялті ліцензіару, відповідно, обсяг вирощеної продукції залишився у ліцензіата нереалізованим, а ліцензіар не отримав запланованої суми винагороди за наданою ліцензією.

Щодо паушальних платежів, то переваги їхнього застосування очевидні для ліцензіара, бо відсутня необхідність контролювати діяльність ліцензіата в межах наданих йому прав, одноразово надходять досить великі суми винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності. Однак існують також певні ризики для ліцензіара, які полягають у тому, що власник патенту не отримує значно більшої суми винагороди від розширення ліцензіатом обсягів виробництва продукції, виготовленої за ліцензією.

В науково-дослідних установах аграрної сфери склалась практика використання комбінованих пла-

тежів за право використання об'єктів інтелектуальної власності третіми особами. Такий підхід передбачає отримання паушального платежу ліцензіаром під час укладання ліцензійного договору та виплату роялті після впровадження об'єкта права інтелектуальної власності у виробництво та реалізації продукції, виготовленої за ліцензією. Переваги впровадження такого підходу в практику науково-дослідних установ аграрної сфери полягають у тому, що на першому етапі продавець ліцензії отримує визначену на умовах договору суму коштів від ліцензіата (паушальний платіж), яка не залежить від впровадження, виробництва продукції, попиту, а на другому етапі на рахунок ліцензіара вже надходить сума роялті у разі успішної реалізації та збуту вирощеної продукції ліцензіатом. Таким чином, науково-дослідним установам необхідно прийняти таку систему ліцензійних платежів, яка б не примушувала ліцензіата порушувати майнові права власника сорту та не перетворювалась для нього на обтяжливу процедуру, що змушує ліцензіата розірвати договір через неможливість здійснити його умови [5, с. 154].

І.В. Жураковська наголошує на тому, що ліцензії на сорт рослин є об'єктом обліку сільськогосподарських підприємств за дотримання таких умов:

- ліцензіат має можливість одержати від використання майнових прав економічну вигоду, а ліцензіар – отримати певну грошову винагороду від надання ліцензії третім особам;
- вартість майнових прав можна достовірно оцінити [10, с. 104].

На рис. 2 наведено алгоритм відображення на рахунках бухгалтерського обліку прав на сорти рослин, розроблених власними силами, придбаних на умовах виключної та невиключної ліцензії.

Отже, ідентифікувати, оцінювати можна тільки ті інноваційні продукти, що мають тріаду майнових прав щодо розпорядження об'єктом, у тому числі розроблені науково-дослідною установою самостійно та придбані на умовах виключної ліцензії. Об'єкти інтелектуальної власності, що придбані за всіма іншими видами, наприклад, на умовах невиключної ліцензії, визначатись нематеріальними активами не можуть. Витрати, пов'язані з придбанням (створенням) таких об'єктів, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом [7, с. 58].

Таблиця 3

Форми винагороди за використання ОПІВ

Роялті	Паушальний платіж	Комбінований платіж
1) Сплачується періодично; 2) залежить від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням ОПІВ.	1) Одноразовий платіж; 2) становить фіксовану суму; 3) не залежить від обсягів виробництва (продажу) продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням ОПІВ.	1) Фіксована ціна ліцензії, встановлена незалежно від фактичного обсягу виробництва і реалізації продукції; 2) виплати, розмір яких залежить від ефекту, отриманого від використання ОПІВ.

Джерело: згруповано автором

Рис. 2. Алгоритм відображення в обліку прав на сорти рослин

Джерело: розроблено автором

Під час надання невиключних прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності на умовах ліцензійного договору та отримання винагороди у вигляді роялті й паушального платежу в обліку ліцензіара виникає дохід, який необхідно відобразити на відповідних рахунках.

У результаті дослідження запропонована методика відображення роялті та паушального платежу в обліку науково-дослідних установ, наведена в табл. 4. Надходження коштів від комерціалізації нематеріальних активів, а саме роялті та паушальні платежі, науково-дослідна установа відображає в документі «Відомість надходження коштів від комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» та в меморіальних ордерах № 3.1, № 14.

Однак на практиці існують ситуації, коли науково-дослідна установа укладає ліцензійні угоди на право використання сортів рослин, корисних моделей, винаходів з іншими селекційними центрами і виступає ліцензіатом. В такому разі рекомендовано об'єкти інтелектуальної власності, отримані на умовах невиключної ліцензії, обліковувати на позабалансовому рахунку в оцінці, визначеній з огляду на розмір винагороди, встановлений у ліцензійному договорі.

В табл. 5 наведена кореспонденція рахунків щодо операцій із відображення сум паушального платежу (роялті) у ліцензіата.

Слід зазначити, що Планом рахунків не передбачено позабалансовий рахунок для відображення невиключних прав, отриманих на умовах

Таблиця 4

Відображення паушального платежу та роялті в обліку ліцензіара

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано паушальний платіж (роялті) за право використання об'єкта права інтелектуальної власності за ліцензійним договором	2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги»	7111 «Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)»
2	Отримано паушальний платіж (роялті) за ліцензійною угодою	2313 «Реєстраційні рахунки»	2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги»

Джерело: розроблено автором та рекомендовано до впровадження

Облік операцій із роялті у ліцензіата (науково-дослідної установи)

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображено паушальний платіж (роялті) за ліцензійним договором	8115 «Інші витрати»	6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
2	Сплачено паушальний платіж (роялті) за ліцензійним договором	6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	2313 «Реєстраційні рахунки»
3	Відображено вартість ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності на позабалансовому рахунку	015 «Отримані права користування нематеріальними активами на умовах ліцензійного договору»	

Джерело: розроблено автором та рекомендовано до впровадження

ліцензійних угод щодо використання об'єктів права інтелектуальної власності. Вважаємо за доцільне ввести позабалансовий рахунок для відображення операцій із отримання прав користування таких об'єктів 015 «Отримані права користування нематеріальними активами на умовах ліцензійного договору» в оцінці, визначеній з огляду на розмір винагороди, встановлений у ліцензійному договорі. Одержані в користування об'єкти права інтелектуальної власності на умовах невиключної ліцензії за ліцензійними договорами запропоновано відображати в документі «Накопичувальна відомість позабалансового обліку операцій з нематеріальними активами».

В результаті дослідження було проаналізовано точки зору вчених щодо визначення ліцензій як активів та встановлено таке. За принципом бухгалтерського обліку «превалювання сутності над формою», за яким операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише з огляду на юридичну форму, отримані права, які приносять економічні вигоди та можуть бути достовірно оцінені, незалежно від виду ліцензії повинні визнаватись у складі нематеріальних активів [10, с. 105].

Таким чином, для створення цілісної інформаційної бази та технологій її використання в суспільному поступі перш за все необхідно налагодити систему бухгалтерського обліку об'єктів прав інтелектуальної власності, що сприятиме створенню підґрунтя для формування повної та достовірної інформації про нематеріальні активи для прийняття управлінських рішень на тактичному та стратегічному рівнях, дасть змогу захистити права винахідників, розширить патентно-ліцензійну діяльність.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження показує, що найпоширенішою формою передачі ОПІВ у науково-дослідних установах є ліцензійні договори. Удосконалено облікове забезпечення процесу комерціалізації нематеріальних активів у науково-дослідних установах, яке включає документальне оформлення, відображення результатів комерціалізації на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності задля надання повної і достовірної інформації користувачам для

здійснення аналізу ефективності використання нематеріальних активів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Розроблено алгоритм відображення ліцензій, наданих та отриманих на рахунках бухгалтерського обліку, а також у відповідних регістрах, що забезпечить достовірність даних бухгалтерського обліку. Запропоновано використовувати рахунки позабалансового обліку, що дасть змогу сформувати інформаційну базу щодо отриманих ОПІВ на умовах невиключної ліцензії задля контролю. Надані рекомендації посилять систему контролю за отриманими роялті та паушальними платежами, забезпечать користувачів повною інформацією про отримані грошові надходження від комерціалізації нематеріальних активів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дунська А.Р. Проблеми та перспективи розвитку міжнародної торгівлі ліцензіями в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 90–96.
2. Трусевич В.В. Особливості ліцензування прав на об'єкти інтелектуальної власності. *Економіка України*. 2007. № 5. С. 60–67.
3. Орлюк О.П., Андрощук Г.О., Бутнік-Сіверський О.Б. Право інтелектуальної власності : академічний курс : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
4. Коросташова І.М. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: питання класифікації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 4(40). С. 70–79.
5. Пічкур О.В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві : монографія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2006. 697 с.
6. Ксенофотова М.М., Самодай В.П., Дубовик С.Г. Інтелектуальна власність : у схемах і таблицях : навчальний посібник. Суми : вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. 292 с.
7. Столярчук Н.М. Облік комерційного використання інноваційної продукції. *Облік і фінанси*. 2015. № 3(69). С. 55–61.
8. Дмитришин В.С. Правова природа та класифікація ліцензій на використання об'єктів

права інтелектуальної власності. *Адвокат*. 2010. № 6(117). С. 18–23.

9. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

10. Жураковська І.В. Облік ліцензійної діяльності на право користування сортом рослин: міжнародний та національний досвід. *Економіка АПК*. 2009. № 2. С. 102–106.

REFERENCES:

1. Dunska A.R. (2015) Problemy ta perspektyvy rozvytku mizhnarodnoi torhivli litsenziiamy v Ukraini [Problems and prospects of development of international trade in licenses in Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, no. 12, pp. 90–96.

2. Trusevych V.V. (2007) Osoblyvosti litsenzuvannya prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti [Features of licensing of intellectual property rights]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 60–67.

3. Orliuk O.P., Androshchuk H.O., Butnik-Siverskyi O.B. (2007) Pravo intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property rights]. Kyiv: In Yure. (in Ukrainian)

4. Korostashova I.M. (2008) Dohovory shchodo rozporiadzhennia mainovymy pravamy intelektualnoi vlasnosti: pytannia klasyfikatsii [Agreements on the disposal of intellectual property rights: the question of

classification]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 4(40), pp. 70–79.

5. Pichkur O.V. (2006) Pravova okhorona selektsiinykh dosiahnen u roslynnystvi [Legal protection of selection achievements in crop production]. Kyiv: In Yure. (in Ukrainian)

6. Ksenofotova M.M., Samodai V.P., Dubovyk S.H. (2014) Intelektualna vlasnist: u skhemakh i tablytsiakh [Intellectual property: in diagrams and tables]. Sumy: vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka. (in Ukrainian)

7. Stoliarchuk N.M. (2015) Oblik komertsiiinoho vykorystannia innovatsiinoi produktsii [Accounting for commercial use of innovative products]. *Oblik i finansy*, no. 3(69), pp. 55–61.

8. Dmytryshyn V.S. (2010) Pravova pryroda ta klasyfikatsiia litsenzii na vykorystannia obektiv prava intelektualnoi vlasnosti [Legal nature and classification of licenses for the use of intellectual property rights]. *Advokat*, no. 6(117), pp. 18–23.

9. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 11 July 2021).

10. Zhurakovska I.V. (2009) Oblik litsenziinoi diialnosti na pravo korystuvannia sortom roslyn: mizhnarodnyi ta natsionalnyi dosvid [Accounting for licensed activities for the right to use a plant variety: international and national experience]. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 102–106.